

Gorski Karabah: sukob dug više od tri desetljeća

AUTOR: Iva Blažević¹

PRETHODNO PRIOPĆENJE

Zaprimljeno: 25. ožujka 2021.

Prihvaćeno: 12. travnja 2021.

Sažetak

Od početka 1988. godine traje sukob između Azerbajdžana i Armenije, oko spornog područja Gorski Karabah. Izrastao je iz unutardržavnog sukoba, a od početka devedesetih godina i raspada Sovjetskoga Saveza, ima i međudržavni opseg. Sukob je svoj vrhunac doživio ratom 1992. – 1994. Nakon toga je potpisan mirovni sporazum koji nikada nije u potpunosti zaključen. Stoga je sukob eskalirao četverodnevni ratom 2016., a potom i ratom 2020. godine. Kroz Skupinu Minsk Organizacije za europsku sigurnost i suradnju, u rješavanje sukoba uključena je i međunarodna zajednica. Više od dva desetljeća Skupina Minsk, kojom predsjedavaju Ruska Federacija, Francuska i Sjedinjene Američke Države, sudjeluje u procesu rješavanja sukoba u Gorskomu Karabahu, ali do konačnoga rješenja još se nije stiglo. U radu je opisan sukob između Armenije i Azerbajdžana oko Gorskog Karabaha, kao i brojni pokušaji Skupine Minsk u konačnom rješavanju tog sukoba. Zaključak drži kako je sukob, iako se opisuje kao „zamrznuti”,² i dalje fluidan, opasan i u svakomu trenutku može ponovno eskalirati.

Ključne riječi: *Gorski Karabah; Armenija; Azerbajdžan; sukob; Organizacija za europsku sigurnost i suradnju (OESS); Skupina Minsk*

---

¹ univ. spec. oec., blazevic1989@outlook.com

² Pojam „zamrznuti” odnosi se na situaciju u kojoj je ratni sukob završio, ali gdje mirovni sporazum nije doveo do konačnoga rješenja koji bi zadovoljio sukobljene strane.

Uvod

Područje poznato pod nazivom Gorski Karabah predmet je rasprave između Azerbajdžana i Armenije dug niz godina. Premda se nalazi unutar teritorija Azerbajdžana, isti je pod kontrolom Armenije.³ Sukob oko ovoga spornog područja započeo je par godina prije nego su države stekle nezavisnost od Sovjetskoga saveza 1991. godine, čime isti prerasta iz unutardržavnoga u međudržavni sukob. Nažalost, ni nakon više od trideset godina nije postignuto konačno rješenje oko Gorskoga Karabaha. Iako su tijekom godina zaključeni brojni mirovni sporazumi, nasilje nikada nije u potpunosti prestalo te su napetosti i dalje vrlo visoke. Pregovori u kojima su sukobljene strane sudjelovale nisu doveli do konačnoga rješenja, a na predmetnom području sukoba tijekom godina su se dogodila brojna kršenja prekida vatre. S ciljem postizanja konačnoga rješenja sukoba u Gorskomu Karabahu, početkom devedesetih godina 20. st. osnovana je Skupina Minsk od strane Organizacije za europsku sigurnost i suradnju. Skupina, kojom predsjedaju Sjedinjene Američke Države, Ruska Federacija i Francuska, organizirala je velik broj sastanaka čelnika Azerbajdžana i Armenije, na kojima je iznosila svoje prijedloge za rješavanje sukoba, međutim sukobljene strane nisu prihvatile nijedan.

Cilj je ovoga rada prikazati opseg samoga sukoba, kao i ulogu međunarodne zajednice u njegovu rješavanju, polazeći od pretpostavke kako prijedlozi izneseni od strane međunarodne zajednice nisu pridonijeli postizanju konačnoga rješenja koji bi bio prihvatljiv za obje strane. Takav razvoj događaja uzrokovao je brojna kršenja mirovnih sporazuma i prekida vatre tijekom godina, iz čega proizlazi kako će proći još dosta vremena prije nego se konačno riješi spor oko Gorskoga Karabaha.

---

³ Zarrilli, Luca, *The Nagorno-Karabakh unsettled conflict. Between ethnic and geopolitical issues*, Geographica Slovenica (2001.), 231.

Eskalacija krize

Nakon što početkom dvadesetog stoljeća Azerbajdžan i Armenija padaju pod sovjetsku vlast (Crvena armija ulazi u Baku u travnju 1920. godine,⁴ dok je sovjetska vlast u Erevanu uspostavljena u studenome iste godine⁵), započinje politička borba za Gorski Karabah, nakon što je pretežno armensko stanovništvo Gorskoga Karabaha protiv svoje volje pripojeno u sastav Azerbajdžana od strane sovjetskih vlasti. Iako se u početku činilo kako se stanje počinje okretati u korist Armenije, nakon što je 2. prosinca 1920. godine donesena odluka o prijelazu Gorskoga Karabaha pod armensku vlast, ubrzo je vodstvo Azerbajdžana promijenilo mišljenje i počelo ulagati nove napore za uspostavom kontrole nad Gorskim Karabahom. Četiri mjeseca kasnije, u Moskvi je sklopljen Sporazum o prijateljstvu između Sovjetskoga Saveza i Turske, koji je između ostaloga uključivao i odredbu o prijelazu Gorskoga Karabaha pod vlast Azerbajdžanske SSR.⁶ Boljševici su nakon ove odluke okupili sedmeročlanu komisiju za Južni Kavkaz, takozvani Kavburo, čiji su članovi 4. srpnja 1921. godine izglasovali uključivanje Gorskoga Karabaha u Armensku SSR,⁷ no već je sljedećeg dana azerbajdžansko vodstvo prosvjedovalo protiv ove odluke, pa ju je Kavburo tada preinačio i pristao na ostanak Gorskoga Karabaha u Azerbajdžanskoj SSR.⁸

Usprkos odluci o ostajanju u sastavu Azerbajdžanske SSR, početkom dvadesetih godina još uvijek nije bilo u potpunosti riješeno pitanje statusa Gorskoga Karabaha. Napokon je, Dekretom iz Bakua 7. srpnja 1923. godine, donesena odluka o dodjeli regiji

⁴ Yusifova, Shabnam, *The Recognition of the Independence of Azerbaijan Democratic Republic in Paris Peace Conference and the Attitude of Iran*, Mediterranean Journal of Social Sciences (2014.), 361.

⁵ Altstadt, Audrey, *The Azerbaijani Turks: Power and Identity under Russian Rule*. Hoover Institution Press, Stanford (1992.), 119.

⁶ Pustilnik, Marina, *Caucasian Stresses*, Transition (1995.), 17.

⁷ Goldenberg, Suzanne. *Pride of Small Nations - The Caucasus and Post-Soviet Disorder*, Zed Books, London (1994.), 159.

⁸ Kruger, Heiko, *The territorial Status of Nagorno-Karabakh*, The Nagorno-Karabakh Conflict, (2010.), 16.

statusa autonomne oblasti unutar Azerbajdžana, unatoč žalbama koje su stizale s armenske strane.⁹ Mjesec dana kasnije, glavni grad autonomne oblasti preseljen je iz Shushe u Khankendi,¹⁰ a grad je preimenovan u Stepanakert. Autonomna oblast Gorski Karabah službeno je proglašena u studenome 1924. godine.¹¹

Posljedično na takvu odluku, armenske su elite i dalje pokušavale preokrenuti situaciju u svoju korist i nagovoriti Moskvu na predaju Gorskoga Karabaha Armenskoj SSR. Nakon što 1936. godine dolazi do raspuštanja Zakavkaskе Federacije,¹² dolazi i do daljnega udaljavanja Gorskoga Karabaha od Armenije, a jedini administrativni kontakt između njih je sada bila činjenica da su oboje pripadali Sovjetskomu Savezu.¹³ Svi pokušaji ujedinjenja Gorskoga Karabaha i Armenije tijekom toga razdoblja potisnuti su i takvi ma će ostati kroz cijelo vrijeme trajanja Sovjetskoga Saveza sve do kraja osamdesetih godina, kada dolazi do eskalacije krize.

Naime, krajem osamdesetih godina prošloga stoljeća, posebno uz reforme tadašnjega sovjetskog predsjednika Mihaila Gorbačova, poznatijega pod nazivima glasnost i perestrojka, stvara se jedno novo, otvorenije ozračje u kojemu je bilo sigurnije izraziti svoje zahtjeve. Tako je Armenska akademija znanosti u kolovozu 1987. godine pripremila peticiju, sa stotinama tisuća potpisa, kojom je tražila prijenos područja Gorskoga Karabaha u sastav Armenske SSR.¹⁴ Nastavno na ovu peticiju počinju se množiti daljnji zahtjevi za ujedinjenjem Gorskoga Karabaha s Armenijom.

Nekoliko mjeseci kasnije, u veljači 1988. godine, na izvanred-

⁹ Lorusso, Marilisa. *A deepening and widening conflict: the Nagorno-Karabakh dispute and the regional context*. Istituto per gli studi di politica internazionale (2016.), 2.

¹⁰ Niftaliyev, Ilgar, *Formation of the Nagorno-Karabakh Autonomous Region as a vivid manifestation of the Bolshevik policy of nation building*, Heritage (2012.), 54.

¹¹ Altstadt, *The Azerbaijani Turks: Power and Identity under Russian Rule*. 127.

¹² Postojala je od 1922. do 1936. godine, a sastojala se od tri sovjetske republike: Armenije, Azerbajdžana i Gruzije.

¹³ Mutafian, Claude. *The Caucasian Knot – the History and Geo-Politics of Nagorno-Karabagh*, Zed, London (1994.), 145.

¹⁴ Libaridian, Gerard, *The Karabagh File. Documents and Facts, 1918. - 1988.*, Zoryan Institute, Cambridge Toronto (1988.), 83

noj sjednici Vrhovnoga vijeća Gorsko-karabaške administrativne oblasti, upućen je apel Vrhovnomu vijeću Armenije, Azerbajdžana i Sovjetskoga Saveza s peticijom za premještaj regije iz Azerbajdžanske SSR u Armensku SSR. Nakon što do očekivanih promjena nije došlo, karabaški Armenci su u kolovozu 1989. godine osnovali Nacionalno vijeće i potvrdili svoj cilj ujedinjenja s Armenijom, na što su posljedično prepucavanja između naoružanih bandi postala pravilom, a ne iznimkama.

Nakon što su Azerbajdžan i Sovjetski Savez odbili još jedan zahtjev za pripojenje Sovjetske Armenije s regijom Gorski Karabah, takozvani *miatsum*,¹⁵ armenski je parlament 1. prosinca 1989. donio odluku o ujedinjenju Armenije i Gorskoga Karabaha. Azerbajdžan je na takav razvoj događaja odgovorio još radikalnijim mjerama,¹⁶ što je potaknulo brojna krvoprolića i etničko čišćenje Armenaca u azerbajdžanskim gradovima, prvo u Sumqayıtu, zatim u Kirovabadi i Shamkhoru, a kasnije i u Bakuu te duž cjelokupnoga teritorija Azerbajdžana gdje je god bilo Armenaca.¹⁷

Nakon proglašenja nezavisnosti većine republika Sovjetskoga Saveza, Karabaško nacionalno Vijeće je dana 2. rujna 1991. godine proglasilo nezavisnu republiku Gorski Karabah.¹⁸ Naime, prava novonastalih država usvojena su posebnim zakonom, prema kojemu se narodi bivšega Sovjetskog Saveza imaju pravo ujediniti u državu putem referenduma, što je u konačnici namjeravao iskoristiti i sâm Gorski Karabah. Tako je 10. prosinca 1991. godine u nazočnosti međunarodne zajednice održan referendum u Gorskomu Karabahu, kojemu je prisustvovalo 82,2 % ukupnoga broja birača,

¹⁵ *Miatsum* je koncept i slogan korišten tijekom karabaškoga pokreta krajem osamdesetih i početkom devedesetih godinaproglog stoljeća, što je posljedično dovelo do rata u Gorskomu Karabahu, koji je trajao od 1992. do 1994. godine. Ideja je nastala među Armencima, koji su bili nezadovoljni time što područje, naseljeno pretežno armenskim stanovništvom, ostaje pod upravom Azerbajdžana te su tražili njegovo premještanje u sastav Armenije

¹⁶ Mouradian, Claire, *The Mountainous Karabakh Question: Inter-Ethnic Conflict or Decolonization Crisis*, Armenian Review (1990.), 245

¹⁷ Kaufman, Stuart, *Ethnic Fears and Ethnic War In Karabagh*. University of Kentucky (1998.), 29.

¹⁸ Vaserman, Arie i Ginat, Rami, *National, Territorial or Religious Conflict? The Case of Nagorno Karabakh*, Studies in Conflict and Terrorism (1994.), 355.

a 99,89 % tih sudionika izbora glasalo je za nezavisnost. I dok su u ranijoj fazi Armenci iz Armenije i karabaški Armenci zagovarali savez dvaju entiteta pod vlašću Erevana, stanje se nakon proglašenja nezavisnosti promijenilo te su karabaški Armenci zagovarali nezavisnu državu.¹⁹ Armenija je podupirala pravo na samoodređenje karabaških Armenaca, sukladno čemu armenska vlada nije više bila odgovorna za postupke istih, niti im je mogla nametati bilo kakvu politiku.

Dodatno, raspadom Sovjetskoga Saveza dolazi do gubitka jedinoga čimbenika koji je situaciju u Gorskomu Karabahu mogao držati pod kontrolom. Kada su Azerbajdžan i Armenija stekli nezavisnost, granice koje su imali unutar Sovjetskoga Saveza postale su međunarodnim granicama, a unutardržavni sukob pretvorio se u međudržavni, sukob dviju suverenih država.²⁰ Povlačenjem snaga bivšega Saveza, iako nezavisna republika, Gorski Karabah je postao poprištem sukoba između Armenije i Azerbajdžana, koji su tijekom godina prerasli u pravi rat.

---

¹⁹ Uzer, Umut, *Nagorno-Karabakh in Regional and World Politics: A Case Study for Nationalism, Realism and Ethnic Conflict*, Journal of Muslim Minority Affairs (2012.), 250.

²⁰ Shaw, Malcolm, *The heritage of States: The principle of "uti possidetis juris" today*, British Yearbook of International Law (1997.), 75.

Ratni sukobi

Jedan od događaja koji je dodatno pridonio eskalaciji ratnih sukoba u Gorskomu Karabahu odnosi se na protjerivanje stanovništva iz dviju država. Azeri, koji su u to vrijeme živjeli u Armeniji, njih oko 300 000, bili su prisiljeni pobjeći iz Armenske SSR, kao posljedica rastućih protu-azerbajdžanskih osjećaja od strane Armenije. S druge strane, ove događaje je pratilo i protjerivanje Armenaca iz Bakua i drugih azerbajdžanskih gradova i sela.²¹

Nakon raspada Sovjetskoga Saveza, sukobi između Armenije i Azerbajdžana oko područja Gorski Karabah postaju sve češća pa su Armenci početkom 1992. godine odlučili svu svoju energiju usmjeriti na regiju Agdam, glavno azerbajdžansko naselje na istoku Gorskoga Karabaha, kao i na regije Fuzuli i Jabrayil, na jugu i jugoistoku. U roku od nekoliko dana, masivni napad na Agdam probio je azerbajdžansku obranu i uskoro je cijelo područje bilo pod opsadom. Nakon duge opsade i teških borbi, Armenci su zauzeli grad, a civilno stanovništvo bilo je prisiljeno pobjeći. Ubrzo nakon opsade Agdama, Armenci koncentriraju trupe na područja Fuzuli i Jabrayil. Fuzuli je strateški bio neizmjerljivo važan za Azerbajdžan, s obzirom na to da isti predstavlja ulaz u pojas teritorija koji prolazi južno od Gorskoga Karabaha i proteže se skroz do armenske granice s Iranom na jugu. Ofenziva nije dugo trajala, a Armenci dodatno preuzimaju kontrolu i nad koridorom Lachin, koji povezuje Armeniju s Gorskim Karabahom. Iako su pred kraj 1993. godine azerbajdžanske snage pokrenule veliku protuofenzivu, ista je ubrzo zaustavljena i bila prisiljena na povlačenje.

Nakon što je postalo jasno da je rat nemoguće zaustaviti bez sudjelovanja treće strane, tadašnji ruski ministar obrane najavio je

---

²¹ Kruger, *The territorial Status of Nagorno-Karabakh*, 15.

u svibnju 1994. godine prekid vatre. Tako su ministri obrane Armenije i Azerbajdžana, kao i šef Ministarstva obrane oružanih snaga karabaških Armenaca, potpisali Sporazum o prekidu vatre 12. svibnja 1994. godine u Biškeku, glavnomu gradu Kirgistana, čime je rat u Gorskom Karabahu okončan. Područje Gorskoga Karabaha je završetkom rata palo pod armensku vlast, koja je također preuzela kontrolu i nad sedam azerbajdžanskih provincija koje su korištene kao tampon zone oko enklave.²²

Armenija i Azerbajdžan su se, u godinama koje su uslijedile nakon sklopljenoga primirja 1994., i dalje međusobno smatrale neprijateljima. Razgovori u koje su sukobljene strane bile uključene nisu bili uspješni, u zoni sukoba tijekom godina su se dogodila brojna kršenja sporazumnoga prekida vatre, a najgori nasilni sukob tijekom toga vremena svakako je četverodnevni rat, koji je izbio u travnju 2016. godine.²³

Sukob je izbio 2. travnja i završen je 6. travnja. Isti ne iznenađuje, s obzirom na to da je prekid vatre, donesen početkom 1994. godine, zapravo bio prilično nestabilan te nije pronašao odgovarajuće i konačno političko rješenje za Gorski Karabah.²⁴ Naime, Azerbajdžan je u nekoliko navrata, izravno ili neizravno, zaprijetio povlačenjem iz pregovora jer je bio nezadovoljan svojim statusom quo i tijekom pregovornih procesa. U konačnici se odlučio za ratnu opciju, zahvaljujući kojoj je uspio preuzeti neka područja koja su do tada bila pod okupacijom armenskih trupa. Prekid vatre postignut je 6. travnja 2016. godine, uz posredovanje Moskve, ali i dalje bez konačnoga i trajnoga rješenja za Gorski Karabah.²⁵ Premda je isti on i pokrenuo, Azerbajdžan je u konačnici u travanjskomu

²² De Waal, Thomas, *Black Garden: Armenia and Azerbaijan through Peace and War*. New York University Press, New York (2003.), 285.

²³ Askerov, Ali, *Shadows of the April 2016 war: Armenia and Azerbaijan back in a deadlock?*, Eurasia Daily Monitor (2019.), 56.

²⁴ Lorusso, A *deepening and widening conflict: the Nagorno-Karabakh dispute and the regional context*. 1.

²⁵ Schmidt, Hans-Joachim, *The Four-Day War Has Diminished the Chances of Peace in Nagorno-Karabakh*, OSCE Yearbook (2016.), 112.

okršaju pretrpio teške gubitke za relativno male teritorijalne dobitke. Također nije uspio promijeniti status quo u regiji, a izgubio je previše vojnika i vojne opreme.

Iako je oružani sukob 2016. godine uspješno zaustavljen, i dalje su rasle tenzije između dviju država oko područja Gorski Karabah. I Armeniji i Azerbajdžanu je bilo od strateške važnosti postići konačno rješenje ovoga spora, ali nijedna strana nije bila spremna na ustupke i gubitak teritorija, već je mislila da je rješenje moguće postići samo vojnim putem. Tako je Armenija 12. srpnja 2020. godine napala Tovuz, grad smješten izvan regije Gorski Karabah, koji je od strateške važnosti za Azerbajdžan, s obzirom na to da se nalazi na sjecištu glavnih energetskih transportnih ruta. Napad je predstavljao jedan od najvećih i najsmrtonosnijih obračuna od eskalacije krize u travnju 2016. godine. Sukobi u Tovuzu izazvali su porast nacionalizma i domoljublja u Azerbajdžanu, koji je doveo do uličnih prosvjeda i neviđenoga pritiska na vladu za nastavak vojnih akcija za povratak okupiranih teritorija u Gorskomu Karabahu.

Sukob iz srpnja 2020. godine pokrenuo je masovne prosvjede u Bakuu, a tisuće prosvjednika iz Azerbajdžana pozvali su državu na rat s Armenijom. Nakon masovnih prosvjeda, koji su započeli 27. rujna, Azerbajdžan, Armenija i Gorski Karabah proglasili su ratno stanje i počeli novačiti svoje trupe.²⁶ Azerbajdžan je u rujnu 2020. godine uspio povratiti zauzeta područja,²⁷ a nakon šest tjedana krvavoga oružanog sukoba, opet je Ruska Federacija bila ta koja je posredovala u postizanju primirja između Armenije i Azerbajdžana. Predsjednik Azerbajdžana i premijer Armenije su, uz nazočnost predsjednika Ruske Federacije, potpisali mirovni sporazum 10. studenoga 2020. godine, kojim su stale borbe na svim bojišnicama.

²⁶ Russell, Martin, *Armenia and Azerbaijan on the brink of war*, European Parliamentary Research Service (2020).

²⁷ Ayca, Ergun, Valiyev, Anar i Dergisi, *Panorama, An Account on Karabakh War: Why Now and Then What?* (2020.), 2.

Sukob između Azerbajdžana i Armenije oko spornoga područja Gorski Karabah se, kada je izbio prvi put početkom devedesetih godina prošloga stoljeća, jedno izvjesno razdoblje smatrao unutarnjim sukobom, posljedično na što se međunarodna zajednica u njegovo rješavanje uključila tek naknadno. Nakon što se uvidjelo da države sukob neće riješiti same i mirnim putem, Organizacija za europsku sigurnost i suradnju²⁸ je osnovala Skupinu Minsk²⁹, koja je tijekom godina organizirala brojne sastanke između predsjednika Armenije i Azerbajdžana s ciljem postizanja konačnoga rješenja u Gorskomu Karabahu. Nažalost, Skupina nije bila uspješna u postizanju svoga cilja, a jedino je Ruska Federacija, kao jedan od supredsjedatelja, posredovala u rješavanju ratnih sukoba i postizanju primirja.

---

²⁸ Zapravo se radi o Konferenciji za europsku sigurnost i suradnju, pod kojim je nazivom Organizacija za europsku sigurnost i suradnju djelovala do 1994. godine.

²⁹ Zourabian, Levon, *The Nagorno-Karabakh Settlement Revisited: Is Peace Achievable?*, *The Journal of Post-Soviet Democratization* (2006.), 254.

Uloga Skupine Minsk u rješavanju sukoba

Organizacija za europsku sigurnost i suradnju je 1992. godine osnovala Skupinu Minsk kako bi potaknula mirovne pregovore za rješavanje sukoba u Gorskomu Karabahu.³⁰ Pod mandatom Skupine Minsk je Gorski Karabah, dokumentom usvojenim na *summitu* u Budimpešti, stekao pravo sudjelovanja u pregovorima, kao dodatni sudionik.³¹ Međutim, bez obzira na usvojeni dokument, na status Gorskoga Karabaha se i dalje gledalo iz drugačije perspektive Armenije i Azerbajdžana. Azerbajdžan je i dalje odbijao izravno razgovarati s dužnosnicima Gorskoga Karabaha, dok je Armenija, s druge strane, inzistirala u tomu kako su upravo Azerbajdžan i Gorski Karabah dva prvobitna sudionika u sukobu te sukladno tomu isti moraju i riješiti.³²

Nakon što su u Lisabonu 1996. godine ustoličeni supredsjedatelji Skupine Minsk: Ruska Federacija, Francuska i Sjedinjene Američke Države, pripremljeni su prijedlozi za postizanje konačnoga rješenja, koji je obuhvaćao sljedeće točke: oslobađanje sedam azerbajdžanskih okupiranih regija te regulaciju statusa Gorskoga Karabaha. Svi su prijedlozi uključivali načelo teritorijalne cjelovitosti i za Armeniju i za Azerbajdžan, kao i pravni status Gorskoga Karabaha zasnovan na samoodređenju. Na taj način bi se Gorskomu Karabahu dodijelio najviši stupanj samouprave unutar Azerbajdžana te zajamčila sigurnost cjelokupnoga stanovništva.³³ Glavni razlog prigovora od strane Armenije bila je teritorijalna cjelovitost Gorskoga Karabaha koji je prema ovim prijedlozima ostao u Azerbajdžanu, na što su posljedično predloženi principi, zbog armenskoga protivljenja, ostali tek mrtvo slovo na papiru.

³⁰ Askerov, Ali, *The Nagorno Karabakh Conflict- The Beginning of the Soviet End*. University of North Carolina at Greensboro (2020.), 55.

³¹ Kruger, *The territorial Status of Nagorno-Karabakh*, 20.

³² Zourabian, *The Nagorno-Karabakh Settlement Revisited: Is Peace Achievable?*, 256.

³³ Abilov, Shamkhal, *OSCE Minsk Group: Proposals and failure, the view from Azerbaijan*, Insight Turkey (2018.), 143.

Predsjedatelji OESS-ove Skupine Minsk godinu dana kasnije iznijeli su novi prijedlog, zasnovan na postupnomu rješavanju sukoba. Prijedlog se odnosio na povlačenje armenskih trupa iz područja Gorskoga Karabaha, povratak raseljenih osoba, smještaj mirovnih snaga na okupiranim područjima te raspravu o konačnom statusu Gorskoga Karabaha.³⁴ Prvi prijedlog, podnesen u lipnju 1997. godine, nazvan je „paket poslova“, dok je drugi, predložen u rujnu 1997. godine, nazvan „korak po korak“.³⁵ I dok je prvi prijedlog zahtijevao sporazum o konačnom statusu Gorskoga Karabaha, prijedlog „korak po korak“ je bio usredotočen na mirovni sporazum, povlačenje oružanih snaga s zauzetih područja, povratak raseljenih osoba u njihove domove i normalizaciju odnosa između Armenije i Azerbajdžana, uključujući ponovno otvaranje trgovine i komunikacijskih veza.³⁶ Ovakav pristup nije bio prihvatljiv za Armeniju, koja nije željela riskirati dotadašnje ratne dobitke te se nije složila ni s jednim od prijedloga.³⁷

Nakon što prijedlozi, predstavljeni 1997. godine, nisu postigli nikakve konkretne rezultate, Sjedinjene Američke Države su 26. travnja 1999. godine u Washingtonu pokrenule izravne pregovore između predsjednika Azerbajdžana i Armenije, koje je odobrila Skupina Minsk, međutim, ni ovdje nisu postignuti nikakvi konkretni rezultati. Pregovori na razini azerbajdžanskih i armenskih ministara vanjskih poslova nastavljani su u Pragu 16. travnja 2004. godine³⁸ te su nakon toga, u razdoblju između 2004. i 2005. godine, ministri dviju država održali jedanaest sastanaka i razgovarali o potankostima nove inačice mirovnoga plana o rješavanju sukoba. I premda se početkom 2006. godine činilo kako je dogovor blizu, naknadni sastanci dvojice predsjednika završili su neuspjehom,

³⁴ Astourian, Stephan, *From Ter-Petrosian to Kocharian: Leadership Change in Armenia*, Soviet and Post-Soviet Studies Paper (2000.), 1-2.

³⁵ Hopmann, Terrence, *Minsk Group mediation of the Nagorno-Karabakh conflict: Confronting an "Intractable Conflict"*, OSCE Yearbook (2014.), 167.

³⁶ Zourabian, *The Nagorno-Karabakh Settlement Revisited: Is Peace Achievable?*, 253.

³⁷ Askerov i Matyok, *The Upper Karabakh predicament from the UN resolutions to the mediated negotiations: Resolution or hibernation?*, 156.

³⁸ Zourabian, *The Nagorno-Karabakh Settlement Revisited: Is Peace Achievable?*, 254.

uključujući mirovne pregovore u Rambouilletu početkom veljače 2006. i sastanak u Bukureštu u lipnju 2006. godine.

Nov pokušaj rješavanja situacije u Gorskomu Karabahu u okviru Skupine Minsk, vidljiv je u obliku vođenja pregovora na OE-SS-ovom Ministarskom vijeću u Madridu u studenom 2007. godine. Takozvani „madridski principi“, doneseni na navedenom Vijeću, trebali su poslužiti kao formula oko koje bi uslijedili pregovori. Madridski principi su se tako odnosili na povratak područja Gorskoga Karabaha pod azerbajdžansku vlast i povlačenje armenskih trupa iz Azerbajdžana; uspostavu privremenoga statusa za Gorski Karabah, koji bi mu osiguravao samoupravu i prolaz prema Armeniji; utvrđivanje konačnoga statusa armenskoga stanovništva u Gorskomu Karabahu referendumom; pravo svih raseljenih osoba i izbjeglica na povratak svojim bivšim mjestima prebivališta te međunarodna sigurnosna jamstva koja bi uključivala mirovnu operaciju.³⁹

U prosincu 2009. godine je usvojena zajednička izjava supredsjedatelja Skupine Minsk i ministara vanjskih poslova Armenije i Azerbajdžana, u kojoj su isti izvijestili o napretku u postizanju zajedničkoga razumijevanja oko madridskih principa i izrazili spremnost svojih država za rad na rješavanju preostalih otvorenih pitanja. Nažalost, pitanja nisu riješena te ni ovi pokušaji nisu urodili postizanjem konačnoga rješenja.⁴⁰ Godinu dana kasnije, na sastanku u Astrahanu, održanome krajem listopada 2010. godine, uz pomoć Skupine Minsk postignut je vrlo značajan korak u okviru unaprjeđenja odnosa sukobljenih strana. Naime, predsjednici Armenije i Azerbajdžana složili su se s razmjenom zarobljenika i omogućenjem povratka posmrtnih ostataka poginulih. Također je na ovom sastanku naglašena važnost poštovanja principa mirnoga rješavanja sukoba diplomatskim i političkim putem.⁴¹

³⁹ De Waal, Thomas, *The Caucasus: An Introduction*. Oxford University Press, New York (2010.), 129.

⁴⁰ Jović-Lazić, Ana, Jelisavac-Trošić, Sanja i Jazić, Aleksandar, *In the light of bilateral relations of OSCE Minsk group member countries* (2011.), 588.

⁴¹ Jović-Lazić, Jelisavac-Trošić, i Jazić, *In the light of bilateral relations of OSCE Minsk group member countries*, 590.

Usprkos svima gore navedenim pokušajima od strane Skupine Minsk, još uvijek nije postignuto konačno mirno rješenje sukoba u Gorskomu Karabahu. Kao jedan od razloga za teškoće u pronalaženju konačnoga rješenja, često se navode različiti interesi koje ključni međunarodni i regionalni sudionici imaju na ovom području, a rad Skupine dodatno opterećuju i učestali oružani sukobi. Dodatan razlog neuspjeha Skupine Minsk jest činjenica da su se skoro svi razgovori vodili isključivo preko nje te je bilo malo nezavisnih kontakata između vođa Armenije i Azerbajdžana. Naime, takav mehanizam ima nekoliko slabosti, poput činjenice kako se Skupina sastaje u rijetkim trenutcima, a ne intenzivno; kako je intenzitet razgovora obično srednje razine i ne daje se maksimum kako bi se postigli konačni ciljevi; kako se odvija između tri strane (Francuske, Ruske Federacije i Sjedinjenih Američkih Država) na što posljedično nerijetko dolazi do neslaganja u mišljenjima. Sukobi, koji su izbili 2016. i 2020. godine, između ostaloga su predstavljali poruku Skupini Minsk kako treba intenzivirati svoje napore u posredovanju i postizanju konačnoga rješenja. Iako se očekivalo da će ponovne eskalacije sukoba dovesti stranke za pregovarački stol i povećati aktivnost Skupine Minsk, na kraju je jedino Ruska Federacija bila aktivna u rješavanju sukoba.

Činjenica da problem Gorskoga Karabaha još uvijek nije riješen predstavlja vrlo ozbiljnu prijetnju sigurnosti cijeloga područja, kao i težak teret njegovomu ukupnom političkom i gospodarskom razvitku. Napredak k mirnom rješenju sukoba ostaje preduvjetom normalizacije i unaprjeđenja međusobnih odnosa Armenije i Azerbajdžana. Iako je Skupina Minsk bila uspješna kao posrednik, ona tijekom godina svojim djelovanjem nije uspjela približiti stavove sukobljenih strana koje su obje pregovorima očekivale dobiti „sve ili ništa”. Drugim riječima, Skupini Minsk je nedostajao učinkovit

pristup koji bi doveo do prihvaćanja rješenja u kojemu niti jedna strana ne bi bila ni gubitnik niti dobitnik u cijelosti. Na temelju svega navedenoga moguće je zaključiti da, usprkos neuspjehu Skupine Minsk u postizanju konačnoga rješenja, i dalje postoji obveza njezina djelovanja s ciljem osiguranja uvjeta za mir i stabilnost u Gorskomu Karabahu te bez obzira na sve, ista mora nastaviti sa svojim djelovanjem.

Zaključak

Područje Gorskoga Karabaha dug je niz godina središtem sukoba između Armenije i Azerbajdžana. Isti predstavlja najnasilniji produženi etnički sukob, koji potječe još s početka stoljeća i uspostave Sovjetskoga Saveza. Nakon godina zavisnosti o Moskvi i potiskivanja problema, raspadom Sovjetskoga Saveza države su se vratile na stare napetosti i sukobe, koji su rezultirali ratnim sukobima 1992., 2016. i 2020. godine. S ciljem rješavanja sukoba u Gorskomu Karabahu osnovana je i Skupina Minsk u okviru Organizacije za europsku sigurnost i suradnju. Premda je Skupina tijekom godina iznijela brojne prijedloge, do današnjega dana nije postignuto konačno rješenje.

Moguće je zaključiti kako treće strane uključene u ovaj mirovni proces ne pridonose postizanju konačnoga mirnog rješenja. Takozvani „negativni” mir, koji je na području Gorskoga Karabaha postignut, samo prividno rješava stanje, koje u svakomu trenutku može proizvesti nove valove nasilja koji će dovesti do obnove rata. Neosporna je činjenica da takva situacija, gdje nema rata, ali ni konačnoga mira, neće trajati vječno. Skupina Minsk, usprkos neuspjehu, mora nastaviti sa svojim djelovanjem i nuditi rješenja za situaciju u Gorskomu Karabahu. Samo mirnim putem se može postići trajno rješenje, a dok god sukobljene strane nisu i same spremne na to, potrebno je sudjelovanje treće strane.

Literatura

- Abilov, S. (2018). 'OSCE Minsk Group: Proposals and failure, the view from Azerbaijan', *Insight Turkey*, 20(1), str. 143-164.
- Altstadt, A. L. (1992). *The Azerbaijani Turks: Power and Identity under Russian Rule*. Hoover Institution Press, Stanford.
- Askerov, A. (2019). 'Shadows of the April 2016 war: Armenia and Azerbaijan back in a deadlock?', *Eurasia Daily Monitor*, 16(45).
- Askerov, A. (2020). *The Nagorno Karabakh Conflict- The Beginning of the Soviet End*. University of North Carolina at Greensboro, str. 55-82.
- Askerov, A. i Matyok, T. (2015). 'The Upper Karabakh predicament from the UN resolutions to the mediated negotiations: Resolution or hibernation?', *European Journal of Interdisciplinary Studies*, 2(1). str. 154-164.
- Astourian, S. H. (2000). 'From Ter-Petrosian to Kocharian: Leadership Change in Armenia', *Soviet and Post-Soviet Studies Paper*, str. 1-2.
- Ayca, E, Valiyev, A. i Dergisi, P. (2020). *An Account on Karabakh War: Why Now and Then What?*. Dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/345672363_An_Account_on_Karabakh_War_Why_Now_and_Then_What
- De Waal, T. (2003). *Black Garden: Armenia and Azerbaijan through Peace and War*. New York University Press, New York.
- De Waal, T. (2010). *The Caucasus: An Introduction*. Oxford University Press, New York.
- Goldenberg, S. (1994). *Pride of Small Nations - The Caucasus and Post-Soviet Disorder*, Zed Books, London.
- Hopmann, T. P. (2014). 'Minsk Group mediation of the Nagorno-Karabakh conflict: Confronting an "Intractable Conflict"', *OSCE Yearbook*, str. 167-179.
- Jović-Lazić, A. i Jelisavac-Trošić, S. i Jazić, A. (2011). 'Nagorno Karabah in the light of bilateral relations of OSCE Minsk group member countries'. 63, str. 583-612.
- Kaufman, S. J. (1998). *Ethnic Fears and Ethnic War In Karabagh*. University of Kentucky.
- Kruger, H. (2010). 'The territorial Status of Nagorno-Karabakh', *The Nagorno-Karabakh Conflict*, str. 1-92.
- Libaridian, G. (1988). *The Karabagh File. Documents and Facts, 1918-1988*, Zoryan Institute,

Cambridge Toronto.

Lorusso, M. (2016). *A deepening and widening conflict: the Nagorno-Karabakh dispute and the regional context*. Istituto per gli studi di politica internazionale.

Mouradian, C. (1990). 'The Mountainous Karabakh Question: Inter-Ethnic Conflict or Decolonization Crisis?', *Armenian Review*, 43(2-3), str. 243-249.

Mutafian, C. (1994). *The Caucasian Knot – the History and Geo-Politics of Nagorno-Karabagh*, Zed, London.

Niftaliyev, I. (2012). 'Formation of the Nagorno-Karabakh Autonomous Region as a vivid manifestation of the Bolshevik policy of nation building', *Heritage*, 3(10), str. 50-55.

Pustilnik, M. (1995). 'Caucasian Stresses', *Transition*, 1(1), str. 16-18.

Russell, M. (2020). *Armenia and Azerbaijan on the brink of war*, European Parliamentary Research Service. Dostupno na: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2020/659267/EPRS_ATA\(2020\)659267_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2020/659267/EPRS_ATA(2020)659267_EN.pdf)

Schmidt, H. J. (2016). 'The Four-Day War Has Diminished the Chances of Peace in Nagorno-Karabakh', *OSCE Yearbook*, str. 111-123.

Shaw, M. N. (1997). 'The heritage of States: The principle of "uti possidetis juris" today', *British Yearbook of International Law*, 67, str. 75-154.

Uzer, U. (2012). 'Nagorno-Karabakh in Regional and World Politics: A Case Study for Nationalism, Realism and Ethnic Conflict', *Journal of Muslim Minority Affairs*, 32(2), str. 245-252.

Vaserman, A. i Ginat, R. (1994). 'National, Territorial or Religious Conflict? The Case of Nagorno Karabakh', *Studies in Conflict and Terrorism*, 4(1), str. 345-362.

Yusifova, S. (2014). 'The Recognition of the Independence of Azerbaijan Democratic Republic in Paris Peace Conference and the Attitude of Iran', *Mediterranean Journal of Social Sciences*. 5(19), str. 355-364.

Zarrilli, L. (2001). 'The Nagorno-Karabakh unsettled conflict. Between ethnic and geopolitical issues', *Geographica Slovenica*, 34(1), str. 231-242.

Zourabian, L. (2006). 'The Nagorno-Karabakh Settlement Revisited: Is Peace Achievable?', *The Journal of Post-Soviet Democratization*, 14(2), str. 252-265.